

EDITORIAL

Agtultuloy a pakasaritaan ti pananglaban kadagiti base militar ti US

Lagipen ti umili a Pilipino kadagiti sumarsaruno nga al-aldaw ti napnuan pakasaritaan a panagleppas ti Military Bases Agreement idi Setyembre 16, 1991. Aldaw daytoy nga inlaksid ti Senado ti Pilipinas ti naidatag a manayunan iti sangapulo a tawen ti panagtalinaed dagiti base militar ti US iti pagilian. Kasla bimtak a bulkan a nangiturong iti 170,000 nga umili a pinagmaymaysa iti nailian a gagar a mangikkat iti kagurgura a simbolo ti panangituray ken panangkontrol ti US iti Pilipinas. Gapo iti bileg dayta a panggeddeng ken iti napigsa a panangsupyat ti umili, nagballigi ti pinullo a tawen a pannakidangadang tapno patakyasen dagiti soldado nga Amerikano idia Clark Air Base, Subic Naval Base ken dadduma pay a base militar ti US iti Pilipinas.

Rumbeng laeng a lagipen ti umili a Pilipino dayta a napnuan pakasaritaan nga aldaw iti pannakidangadang da, ken anagen ti napnuan kai-

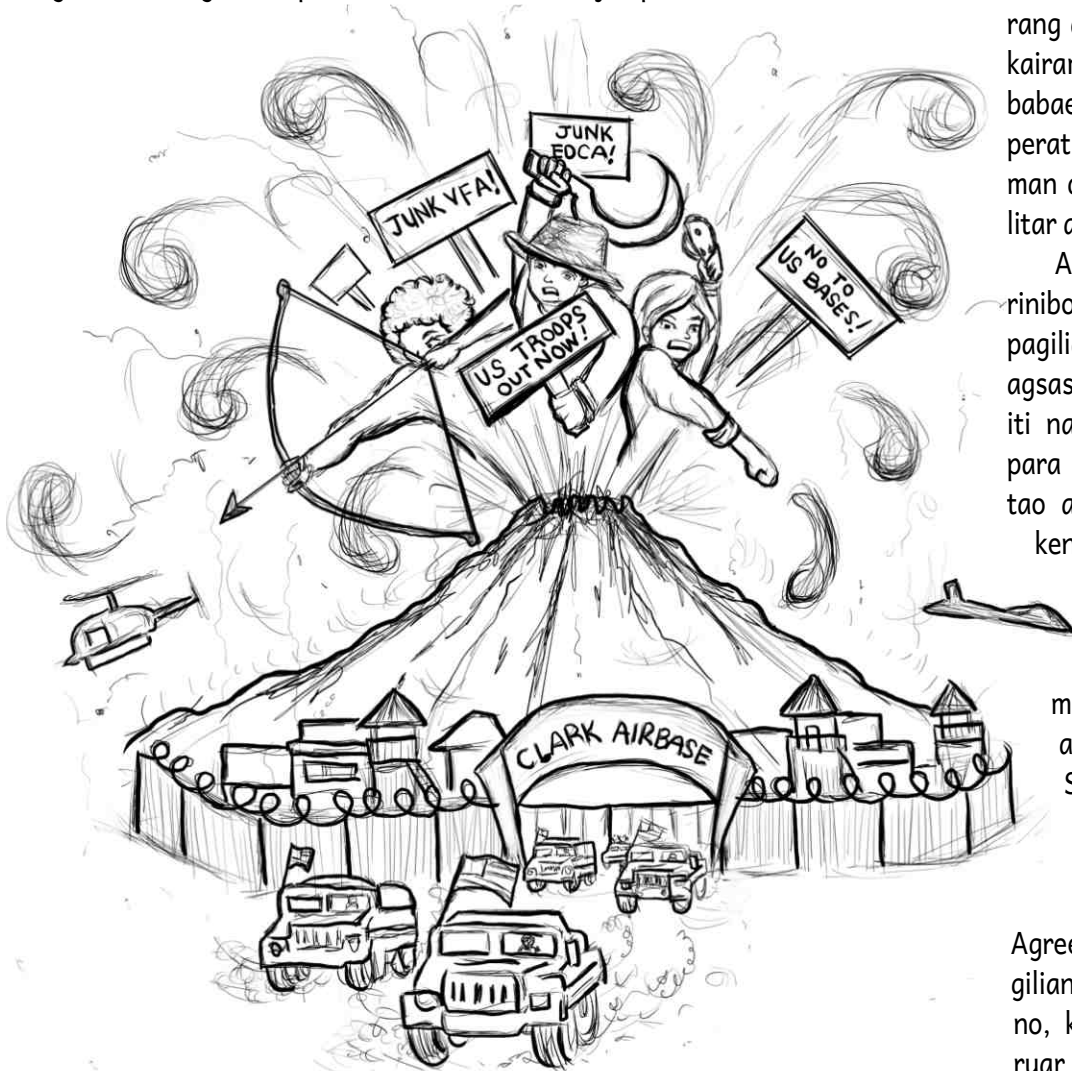
papanan iti agdama a panawen. Ti wayawaya ti Pilipinas ket mabalin a mapukaw no lipaten ti dinalan ti naunday a pakasaritaan ti nailian a

pannakidangadang. Kasilpo ti panakigubal para iti pudpudno a wayawaya ket ti agdama a panangsupyat kadagiti baro a base militar ti US, dagiti saan a patas a katulagan ti militar, ken ti agtultuloy a pannakibiang ken panag raira dagiti pwersa militar ti US iti Pilipinas.

Iti naglabas a dua tawen, kella-at nga immado dagiti base militar ti US iti Pilipinas ken umad-adu dagiti pwersa na iti pagilian. Iti aniaman a panawen, adda mano gasot a tropa nga Amerikano a nakapakat iti pagilian. Ikkan da ti pwersa iti di kumurang a 17 a base militar ti US, a pakairamanan ti siyam a nabangon babaen iti Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA), agraman dagiti dadduma pay a base militar a saan da nga ipabpablaak.

Anyaman a kanito, maibukbok ti rinibo a soldado nga Amerikano iti pagilian tapno mangangay kadagiti agsasaruno a panagsanay iti gerra iti nagduduma a paset ti pagilian, para kadagiti pammarang a "makatao a misyon", ken tapno aginana ken agliwliwa dagiti tropa da. Nakalugan da kadagiti bapor a panggubat ti US nga agsangsanglad iti pagilian manipud iti panagdalliasat iti aglawlaw ti Pilipinas, idia South China Sea agingga iti dadduma pay a paset ti Asia ken Pacipiko.

Babaen ti Visiting Forces Agreement, rumuar-sumrek iti pagilian dagiti soldado nga Amerikano, ken agtaltalinaed iti uneg ken ruar dagiti base militar da. Tugot

ken ipwesto da dagiti *jet fighter*, *drone*, dagiti misayl, bomba ken dadduma pay a napipigsa nga armas. Kas iti napalabas, ar-aramaten ti imperyalismo nga US ti pagilian kas sentro ti pannakabalin da iti Asia-Pacific tapno agpasiglat militar, ipakita ti nakaam-amak a pigsa da, isayangkat ti pannakibiang wenna agresyon iti nakakapuy a pagilian, ken agtaginayon nga nakasagana iti gera.

Gapo ta ammo da ti nauneg a sentimyento ken atiddog a pakasari-taan ti panangsupyat ti umili a Pilipino iti pannakibiang ti US, likliklikan da nga awagan a "base militar" dagiti base militar da iti Pilipinas, no di ket dagiti "pasilidad", "dagiti nagkaykaysaan a lokasyon" wenna dadduma pay a termino. Babaen ti EDCA, itaktakder dagitoy iti uneg dagiti kampo ti AFP a mangsigurado iti kinatalged iti aglawlaw ken mayadayo manipod iti managamiris a mata ti publiko. Nupay kasta, saan a mailibak a dagitoy a militar a base ket lugar a kontrolado laeng dagiti pwersa militar ti US, a saan a mabalalin a serken wenna sukimaten uray dagiti heneral ti AFP (malaksid no agpakada ken adda pammalubos), banag a maibilang a pananginsulto uray kadagiti opisyal nga addaan iti

bassit a patriyotiko a rikna. Awan ti karbengan da a mangsigurado a saan a masalungasing ti konstitusyon ti Pilipinas a mangiparit kadagiti nukleyar nga armas iti pagilian.

Idagdagullit dagiti opisyal ti US nga isuda ti "gayyem ken alyado" dagiti Pilipino tapno mailemmeng da ti kinapudno a nabayagen nga impaidam da ti wayawaya ti pagilian a mangikeddeng iti bukod na a pagbanagan. Sipud idi sinakop ti US ti Pilipinas, ken uray idi "naited ti wayawaya" idi 1946, pulos a saan na a linukayan ti panangbekkel na iti pagilian. Agturturay ti US iti Pilipinas babaen ti neokolonyal nga estado nga iturturayan ita ti paspasurot nga asu aso a ni Marcos jr. Nakabasar ti panagturay na iti adigi ti armado nga pwersa nga adda iti nairut a kontrol ti US.

Ti panagirteng iti kaadda ken pannakibiang militar ti US ket paset ti estratehiko a panggep a mangipilit iti hegemonya wenna kinabileg na iti pagilian ken iti rehiyon. Panggep ti US a salakniban dagiti interes na a pang ekonomya, nangruna ti panangkontrol na iti linakuan, panagpautang ken pagpuonan ken pangalaan kadagiti naata a materyales. Lallalo a nagbalin a nairut ti US iti panangsigurado ti panagkontrol na

iti Pilipinas ken iti dadduma pay a pagilian iti Asia iti sango ti krisis na iti ekonomya ti sangalubongan a sistema ti kapitalismo ken ti kumarkaro nga imperyalista a sinnalisal iti China.

Inaramat ti US ti Pilipinas ken ti interes na *iti exclusive economic zone* tapno maiplastar ti presensya ken panangpalawa ti pigsa na iti South China Sea. Inarmasan ken inikkan ti Pilipinas dagiti nagalusan a bapor a nabal ti US. Iti panangiduron ken panangdurog ti US, aktibo na nga ar-aramaten ti Pilipinas iti panangkarit iti presensya ti China iti South China Sea.

Imbes a sipapasnek a mangitandudo kadagiti natalna ken diplomatiko a wagas kas ti kangrunaan a pamayan tapno marisut dagiti parikut iti baybay iti China, kinaykayat ni Marcos nga agbalin kangrunaan a paspasurot ti US ken makipinnapilit iti China iti West Philippine Sea. Sangsanguen daytoy ita ti China, imperyalista a kasalisal ti US, ti dakdakkal a pwersa a mangpappapudot ti tensyon ken posibilidad iti panagbettak ti armado a labanan iti US.

Kagiddan ita dagiti opisyal ti US, agtultuloy nga agparparnuay ti tagari ti papet a rehimen maipapan iti "pangta" ti China, iti awanan panagbain a panangibaga a "kasapul-an ti tulong manipud iti US" tapno "salakniban ti wayawaya" ti pagilian babaen ti Mutual Defense Treaty. Rumbeng a napasnek a maibutaktak ken mailaksid daytoy a buktot a panggep ti rehimen nga US-Marcos.

Babaen iti panangsubli ti pakasari-taan, masapul a maipasagepsep iti umili a Pilipino nga iti kaanuman ket awan ti napasamak a pakasari-taan a sinalakniban ti maysa nga imperyalista a manangsakop ti wayawaya ti sinakop na. Ti panangitandudo iti wayawaya ken panagwaywayas ti Pilipinas ket agdependar iti umili a Pilipino ken iti kinaregget da a mangwayawaya iti pagilian manipud iti kontrol, pannakibiang ken panangituray ti imperyalista nga US ken dagiti paspasurot a mangiturturay a dasig iti pagilian. **AB**

 <p>Tawen LV No. 17 Setyembre 7, 2024</p> <hr/> <p>Ti Ang Bayan ket maipabpablaak iti lenggwahe a Pilipino, Bisaya, Iloko, Hiligaynon, Waray ken Ingles. Agawawat ti Ang Bayan kadagiti kontribusyon nga artikulo ken damdamag. Maallukoy met dagiti agbasbasa nga agidanun kadagiti dillaw ken rekomendasyon para iti panagdur-as ti pagiwarnak tayo.</p>	<h2 style="text-decoration: underline;">Linaon</h2> <p>Editorial: Agtultuloy a pakasari-taan ti pananglaban kadagiti base militar ti US 1 Operasyon nga haras, inrusuat ti NPA-Masbate 3 Panangitulyo iti tungtongan a NDFP-GRP, idurduron 3 Dagiti Nalabaga a mannakigubat, nakalpas ti BKP 3 Dagiti Bannuar ti Agosto ti Panay, pinadayawan 3 Sangalubongan a suporta iti rebolusyon a Pilipino 3 Ti krimen ti kapilitan a panagpukaw 4 Nababa a pamantayan iti kinarigat 5 Protesta kontra <i>jeepney phaseout</i>, agtultuloy 6 10 kandidato ti kinasenador ti Makabayan 6 Dagiti protesta 6 Anomalya sa CIF, batayan para sa <i>impeachment</i> 6 Dagiti <i>war games</i> ti US iti Pilipinas 7 Tropang a Kano, di inawat idia Bicol 7 3 a sibilyan, pinapatay ti AFP 8 60 panangbomba ken panagkanyon 8 Iti ababa a sarita 9 Nakaam-ames a kasasaad dagiti mannalon 10</p>
<p style="text-align: center;">Ti Ang Bayan ket ipabpablaak ti Komite Sentral ti Partido Komunista ng Pilipinas dua a daras iti tunggal bulan</p>	
<p style="text-align: center;"> ang.bayan@cpp.ph</p>	

Operasyon nga haras, inrussuat ti NPA-Masbate

NABUAK DAGITI AGIN-INANA a soldado ti 2nd IB iti maysa a compound idiy Barangay Puro, Placer, Masbate kalpasan a rinaut ti New People's Army (NPA)-Masbate idi Agosto 26, alas-11 ti rabii. Pinaltupaltogan ken pinabettakan ti *command-detonated explosive* dagiti Nalabaga a mannakigubat ti yunit ti 2nd IB Alpha Company nga adda iti lugar. Naragsakan ti masa a Masbatenyo iti armado nga aksyon gapo ta nangted hustisya daytoy kadagiti biktima ti kinaranggas militar ti 2nd IB.

Idi Agosto 30, inyetnagan ti pannusa a pannakatay ti NPA-Masbate ti maysa nga elemento ti CAFGU ken panagtraydor iti umili a ni Jay-R Avalle idiy Barangay Baras, Esperanza. Dati a kameng ti hukbo ti umili a nagbalin nga aktibo nga aset ti militar.

Panangituloy iti tungtongan ti NDFP-GRP, idurduron manen

NANGISAYANGKAT TI MISA (*liturgical celebration*) ti National Council of Churches of the Philippines (NCCP) ken Philippine Ecumenical Peace Forum idi Setyembre 1 tapno lagipen ti maika-32 tawen a panangpirma iti The Hague Joint Declaration dagiti mangibagbagi ti National Democratic Front of the Philippines (NDFP) ken ti Government of the Republic of the Philippines (GRP) idiy The Hague, Netherlands. Linaon daytoy a deklarasyon ti balabala ti negosasyon ken ti panagsasaruno dagiti sustantibo nga linaon tapno magun-od ti naikalinteg ken naunday a kappia.

Sakbay na, kinundenar dagiti rebolusyonaryo a pwersa ti kinuna ni Eduardo Ano, National Security Adviser, a nangibaga a saan na a makita a matuloy ti tungtongan a pangkappia. Maikaniwas daytoy iti naibaga a "positibo" ti rehimen a Marcos nga agbunga ti tungtungan iti maysa a "pinal a katulagan".

Iti sango ti agsusupadi a senyales manipud iti GRP, pinasingkeda ti NDFP ti kinasagana na para iti tungtungan kas epektibo a wagas tapno masolbar dagiti ramut ti agdama a gerra sibil. Sigun met iti Partido Komunista ti Pilipinas, ti panagabante ti tungtongan ket naan-anay a nakadepende iti pigsa ti boses ti umili a Pilipino ken iti sangsangkamaysa a panangiduron da iti rehimen a Marcos a dumngeg iti nabayagen a pukaw para iti pudno a reporma iti daga ken nailian nga industriyalisasyon ken ti kiddaw para iti pananggibos kadagiti panagabusos iti karbengan-tao ken internasyonal a makatao a linteg.

Dagiti Nalabaga a mannakigubat idiy Bicol, nakaturpos ti BKP

MAYSA A YUNIT ti New People's Army idiy Bicol ti nakaturpos ti panagadal iti Basaran a Kurso ti Partido idi Hulyo iti tengnga ti operasyon a kombatan ti militar. Ti kurso ket naited kadagiti kabarbaro a Nalabaga a mannakigubat ken kadagiti kameng a nagrebyu. Tapno umannatop iti militarisasyon, naisayangkat daytoy iti istagard a pamuspusan.

Inrussuat da ti panagadal tapno patibkeren ti pundasyon iti ideolohiya dagiti kameng ti Partido ken dagiti kabarbaro a Nalabaga a mannakigubat. Kuna da, pammaneknek ti panangangay ti panagadal nga awan makalapped iti rebolusyonaryo a kaammuan. Nangpangato daytoy ti moral ken nangpatibkeren iti kinasagana dagiti Nalabaga a mannakigubat iti sakripisyo ken kinarigat.

Dagiti Bannuar ti Agosto ti Panay, pinadayawan

NASUROK 100 A tattao ti dimmar-ay iti naisayangkat a programa ti pammadayaw para kadagiti Bannuar ken Martir ti Agosto ti Panay idi Agosto 26 sadiay Iloilo. Dimmar-ay dagiti gayyem, pamilya ken dagiti sigud a kadua dagiti 11 naidasay a Nalabaga a mannakigubat ti New People's Army (NPA)-Panay ken dagiti kadre ti Partido Komunista ti Pilipinas iti rehiyon. Nagmartir da iti nagsasaruno nga armado nga engkwentro idi Agosto idiy Iloilo ken Antique.

Ti aldaw ti pammadayaw ket inrana iti maika-74 a kasangay ni Ka Concha Araneta-Bocala, maysa kadagiti nagmartir. Nagserbi ni Ka Concha kas maysa iti kangrunaan nga opisyal ti Pangrehiyon a Komite ti Partido idiy Panay ken konsultant ti National Democratic Front of the Philippines.

Binasa iti programa ti pammadayaw ti Komite Sentral ti Partido kadagiti Bannuar ken Martir ti Agosto ti Panay. Inikkan na ti kangatoan a pammadayaw ni Vicente Hinojales (Ka Hadjie/Ka Emil), kagawad ti Komite Sentral ken kalihim ti Pangrehiyon a Komite ti Partido iti isla. Nangidaulo isuna iti rehiyon ti Panay manipud 2016, kalpasan a nagakem ti napateg a paset iti komprehensibo a panagdur-as dagiti rebolusyonaryo a pannakidangadang idiy Northeast Mindanao manipud 2006 agingga 2016.

Sangalubongan a suporta iti rebolusyon a Pilipino

NAGDUDUMA A TIPO ti aktibidad ti inrussuat dagiti bunggoy ti Friends of the Filipino People in Struggle (FFPS) idiy Asia, Australia, Europe ken North America tapno iwaragawag ti pannakikaykaysa da iti rebolusyon a Pilipino ken panangiyayab ti suporta para kadaytoy. Insiyangkat da dagiti panagtignay idi Agosto 26.

Idiy US, inrussuat dagiti kameng ti grupo dagiti koordinado a diskusyon ken militante a demonstrasyon idiy Baltimore, Portland, Seattle, Los Angeles, New York, San Francisco ken Orange County. Laksid kadaytoy, naibangon met iti pagilian ti dua kabarbaro a kameng nga organisasyon a Tanod Lupa ken Guerrero. Adda met dagiti aktibidad idiy Canada, The Netherlands, Finland, France, Germany, Spain, Switzerland, Denmark, Greece, Austria ken sadiay United Kingdom. Sadiay Mexico, pinullo nga aktibista ti nagu ummong iti plasa idiy Oaxaca tapno ag programa.

Ti krimen ti kapilitan a panangpukaw

Iti uneg ti maudi a lawas idi Agosto, tallo ti biktima ti kapilitan a panangpukaw ti armado a pwersa ti rehimen a Marcos. Napasamak dagiti krimen sumagmamano nga aldaw sakbay ti pananglagip ti Sangalubongan nga Aldaw dagiti Desaparecido idi Agosto 30.

Ti kapilitan a panangpukaw ket maituding a krimen maibusor iti sangkataoan no dagitoy ket paset ti nasaknap wenno sistematiko nga atake maibusor iti sibilyan a populasyon. Iti dayta, awan limitasyon dagiti kaso maibusor kadagiti nagaramid ti krimen, ken adda karbengan dagiti kapamilya dagiti biktima a mangammo iti kina-agpayso maipapan kadagiti napukaw ken irupir a paayan ida ti bayad-danyos.

Maysa iti naudi a biktima daytoy ni Rowena Dasig, detenido nga aktibista nga estudyante ken tagasalaknib ti aglawlaw manipod Southern Tagalog, a saan a masarakan dagiti pamilya na manipod Agosto 22. Sigun iti Lucena City District Jail no sadino isuna a naipupok, "nawayawayaan" ni Dasig kadaydiay nga aldaw kalpasan nga ibasura dagiti kaso a kriminal maibusor kenkuana.

Idiay Albay, mapukpukaw met ni James Jazmines, 63, sigud nga opisyal ti Kilusang Mayo Uno ken kabsat ti konsultant para iti kappia ti National Democratic Front of the Philippines (NDFP) a ni Alan Jazmines idi Agosto 23. Naudi a nakita isuna idiay Barangay San Lorenzo, Tabaco City idi Agosto 23. Manipod iti sektor ti kabaataan-estudyante, nagserbi nga opisyal iti impormasyon iti KMU ken *executive director* ti Amado V. Hernandez Resource Center. Manipod katingngaan ti dekada 2000, nagubra isuna kas mamagbaga kadagiti banag iti *information technology*.

Sumagmamano nga aldaw kalpasan daytoy, nadukot met ti 66-anyos a ni Felix Salaveria Jr nga aktibo a kameng ti Cycling Advocates (CTCAD) idi Agosto 28. Ni Salaveria ket kanayan a kadua ni Jazmines iti

panagbisikleta na. Nagserbi ni Salaveria kas kameng a tagabangon ti Tunay na Alyansa ng Bayan Alay sa mga Katutubo at Kabataan para sa Tribung Pilipino idi dekada 1980.

Iti babaen ti rehimen a Marcos, naisurat ti Ang Bayan ti 153 a biktima ti panangdukot. Kadagitoy, di kumurang iti 43 ti desaparesido ken saan pay a nasarakan. Kabayatan na, 32 kadagiti nadukot ti pinapatay, 29 ti naipupok, 10 ti parparuaren a "simmurender", ken 39 ti nailung-aw ngem agtultuloy a liplipiten ti estado. Sangapulo kadagiti biktima ket ubbing nga inaramid nga "hostage" ti militar. Ado kadagiti kaso ket naisurat iti kaaw-awayan iti panawen ti nakakaro nga operasyon a kombat ti militar.

Pannakidangadang para iti hustisya

Agtultuloy ti laban para iti hustisya dagiti kabagyan ti biktima ti kapilitan a panangpukaw. Idi Agosto 30, Aldaw dagiti Desaparesidos, nagturing iti Korte Suprema ni Eco Dangla, maysa kadagiti biktima ti panangdukot ti estado, tapno mangidatag ti petisyon para iti *writ of amparo* ken *habeas data*. Nadukot ni Dangla, kakuyog ni Jak Tiong, idiay San Carlos City ken uppat nga aldaw a nailem-

meng. Kagiddan na, nagirussuat ti protesta dagiti progresibo a grupo iti Korte Suprema tapno ipannawagan ti panangilung-aw kadagiti amin a desaparesido.

Iti kapada nga aldaw, nagturing dagiti kabataan idiay Camp Aguinaldo idiay Quezon City tapno singiren ti AFP kadagiti kaso ti panangdukot ken kapilitan a panangpukaw kadagiti aktibista.

Idiay Southern Tagalog, linagip daytoy nga aldaw idiay University of the Philippines (UP)-Los Baños. Idiay UP-Diliman, naipabuya ti pelikula nga Alipato at Muog idiay UP Film Center a maipanggep iti panangbirok ti ina ken kabsat ti desaparesido a ni Jonas Burgos. Nagummong dagiti nagbuya iti ruar ti pasdek kalpasan ti pelikula tapno ipannawagan ti hustisya ken panangilung-aw kadagiti amin a mapukpukaw. Tinubngar da met ti *X rating* nga inted ti MTRCB iti dokumentaryo a saan a nangipalubos a maipabuya daytoy kadagiti komersyal a sine. Kasaruno ti panangirupir da, naikkan daytoy ti R-16 *rating* iti maikadua a panangrebyu idi Setyembre 5.

Idiay Cebu, nangidaton kadagiti sabong dagiti gayyem ken relihiyoso kas pananglagip ken ni Fr. Romy Romano, maysa a padi ti Redemptorist Church a nadukot ken pinukaw idi Hulyo 11, 1985. Maysa nga aldaw sakbay daytoy, nangisayangkat ti protesta ti Karapatan-Central Visayas tapno ipannawagan ti hustisya para ken ni Elena Tijamo a nadukot idi Hulyo 13, 2020, inlemmeng ken inlung-aw a natayen idi Agosto 29, 2021. Kinundenar ti grupo ti ulat ti Commission on Human Rights Regional Office 7 manipod iti pammarang nga imbestigasyon daytoy a nangibaga nga awan linabsing a karbengan-tao dagiti ahente ti estado iti panangdukot ken panangilemmeng kenni Tijamo. AB

Nababa a pannirigan iti kinarigat, instrumento tapno mabarat ti tangdan

Agsusumbangir a panagtubngar ti linak-am ti rehimen a Marcos idi sinalakniban dagiti opisyal na ti ₱21/kada kaanan wenno ₱64/aldaw kas pamantayan ti bisin ken ₱91/aldaw kas pamantayan ti kinarigat. Basar daytoy, parparuaren ni Marcos a saanen nga "agrigrat iti taraon" ti maysa a 5-katao a pamilya nga aggasgastar ti ₱9,581 kada bulan. Segun kadagiti imbento a presyo ken singir, impanakkal ti agdama a rehimen a "bimmaba" ti bilang dagiti agrigrigat a Pilipino manipod 18.1% idi 2021 agturing 15.5% idi 2023.

Tapno ibaba ti pamantayan ti panagbisin, binaliwan ti gobyerno a Marcos ti linaon ti "subsistence food basket" wenno listaan dagiti taraon tapno agbiag ti tao. Kas pangarigan na ti panangikeddeng iti noodles kas masida ken balatong nga adda dilis kas pangalaan ti protina, imbes nga ikan wenno karne, nga inikkaten iti listaan. Kinissayan ngaruden ti linaon ti basket, nagimbento pay ti presyo, kas ti ₱7/pakete para iti noodles imbes a ₱11/pakete ken ₱4 para iti kape a 3-in-1 imbes a ₱8 no magatang a tingi.

Pinabassit dagiti opisyal ni Marcos ti gastos iti "saan a taraon" kas ti pabalay, danum, kuryente, plete, serbisyo a medikal ken dadduma pay a kangrunaan a kasapulan. Adayo daytoy iti kina-agpayso, gapo ta singir pay laeng iti kuryente ti gagangay a pamilya, agarop maibos daytoyen. Idi Hunyo, agbaybayaden ti ₱1,890.32 (₱60/aldaw wenno ₱12/tao) ti maysa pamilya a kumonkonsumo laeng ti 200kwh/bulan.

Laksid iti panggep na a mangpamnuay ti dumurdur-as a kasasaad ti umili, daytoy a manipulasiyon iti estadistika ket wagas tapno lalo a guyoden pababa wenno lapdan ti panangingato ti tangdan ken sweldo dagiti mangmangged ken empleyado. Maus-usar daytoy a rason tapno lapdan iti panangipaay ti nainkalin-tegan nga umentu ti minimum a tangdan, a maus-usar met kas panglapped iti panagrang-ay ti tangdan dagiti naasido (*skilled*) a trabahador. Gapo iti daytoy, agtultuloy nga agdardarusdos ti tukad ti panagbiag

ti masa a mangmangged, mannalon, dagiti empleyado ken gagangay nga umili.

Idi 2023, inkeddeng laeng ti estado ti nailian a pagrukodan ti kinarigat iti ₱13,873/bulan wenno ₱462.43/aldaw. Agarop kagudua laeng daytoy iti tantya ti Ibon Foundation a ₱26,210/bulan wenno ₱873.66 kada aldaw (a kabatog ti ₱1,207 inaldaw a tangdan iti 5-aldaw a lawas a panagubra). Us-usaren ti rehimen a Marcos daytoy nababa unay a pagrukodan ti kinarigat tapno ikkan rason ti sinsilyo a nayon a tangdan a ₱35/aldaw idi 2023 ken ₱40/aldaw itatta a 2024.

Nakarkaro pay ditoy ti maipatpatungpal a "two-tier" wenno dua nga andana a sistema ti panagtangdan nga immuna a rinugian idi 2012 idiyay Southern Tagalog. Naikeddeng ti umuna nga andana a nababbaba pay iti minimum a tangdan wenno iti gagangay nga aw-awaten a tangdan dagiti mangmangged iti rehiyon, banag a lalo a mangguyguyod iti tangdan dagiti mangmangged. Ti maikadua nga andana a maibasar kano iti produktibidad, ket maikeddeng laeng iti pagayatan ti kapitalista ken kasapulan pay nga idalan iti negosasyon.

Makabiag a tangdan maibusor iti kinarigat

Iti panagadal ti Ibon, mas reyalistiko a kitaen ti bilang dagiti pamilya a Pilipino nga agbibigay iti ab-aba iti makabiag a tangdan tapno makita ti pudno a rupa ti kinarigat. Kinuna na, adda iti 13.7 milyon a pa-

milya ti agbibigay iti ₱23,000/bulan agpababa. Kabayatan na, ti 19.2 milyon nga agbibigay iti ₱29,000/bulan agpababa ket mabalin nga ituding a nakabatay iti "poverty line".

Maitunos iti kalkulasyon ti Ibon, di kumurang iti ₱26,261/bulan ti pagkasapulan ti maysa a 5-katao a pamilya tapno agbiag iti disente. Kadakkelan a paset na ti maiturong iti gastos iti taraon (₱13,740), kasaruno iti pabalay (₱4,666), kuryente, danum, LPG, ken dadduma pay (₱2,722), dadduma pay a serbisyo (₱1,788) ken transportasyon (₱1,487). Ti matidda (₱1,851) ket magudua para iti usar iti balay, komunikasyon, gastos pangsalun-at, kawes, edukasyon, espesyal nga okasyon, arak, pangliwliwa, pangdulin (*savings*) ken dadduma pay.

Iti maysa a panagadal met ti Ateneo Policy Center idi Agosto, agkasapulan ti maysa a pamilya ti di kumurang iti ₱693/aldaw (₱20,790 kada bulan wenno ₱138.66/tao) para laeng iti taraon. Daytoy ket tapno masungbatan ti rekisito a diyeta a naikeddeng iti "Pinggang Pinoy" ti Food and Nutrition Research "FNRI" ti estado. Usar dagiti kala-kaan a rekado, naduktalan ti panagadal nga agbalar ti di kumurang iti ₱46.20/kaanan ti maituding a nasalun-at a diyeta iti National Capital Region, bayat a ₱43.80/kaanan met iti sabali a paset ti pagilian. AB

Agtultuloy a protesta kontra jeepney phaseout ken pwersaran a konsolidasyon

IDIAY BACOLOD, NANGISAYANGKAT ti sorpresa a panagtignay ti United Negros Transport Coalition (UNTC) iti uneg ti *city hall* ti Bacolod City idi Agosto 28 tapno makidayalogo kuma iti meyor maipanggep iti panangpasardeng iti makaganggannaet a PUVMP (itatta ket PTMP). Sinango ida ti sanggunian a nangiruar ti resolusyon tapno kiddawen iti LTFRB nga isanod ti programa ken isubli dagiti indibidwal a prangkisa kalpasan ida a dinggen.

Idi Setyembre 2-3, nagpiket iti opisina ti LTFRB Region 6 ti UNTC, ka-kuyog dagiti grupo ti drayber idiaiy Panay. Intulod ti grupo ti resolusyon iti lokal a gobyerno ti Bacolod City tapno iduron ti ahensya a mangaramid ti addang.

Kabayatan na, insumite ti Piston idi Agosto 28 ti maysa a petisyon nga adda pirma ti 1,000 a drayber a mayat nga umatras kadagiti konsolidado a prangkisa a pwersado da a sinerrek.

10 kandidato ti kinasenador, tumaray iti sidong ti Makabayan

PORMAL NGA INYAM-AMMO ti Koalision a Makabayan ti 10 kandidato na ti kinasenador iti eleksyon a 2025 iti maysa a programa idiaiy Liwasang Bonifacio, Manila City idi Agosto 26. Inrana daytoy iti Aldaw dagiti Bannuar.

Naipalgak iti panangiyam-ammo ti nadumaduma nga isyu para ti pagilian ken interes ti ordinaryo nga umili. Kuna ti koalision, sibubukel ti panggeddeng da a kariten ti eleksyon a domdominarian dagiti paksyon ti agturturay a dasig. Pukkaw da: Umili iti Senado!

Dagiti sumaganad a kandidato ti Makabayan iti senado:

Arlene BROSAS

Children's advocate,
Gabriela Rep.

Liza MAZA

Women's advocate,
Makabayan Co-Chair

France CASTRO

Teacher,
ACT Representative

Jocelyn ANDAMO

Nurse,
Filipino Nurses United

Mimi DORINGO

Maralita,
Kadamay Sec. General

Mody FLORANDA

Tsuper,
PISTON Chair

Teddy CASIÑO

Aktibista,
BAYAN Chairperson

Jerome ADONIS

Unyonista,
KMU Sec. General

Danilo RAMOS

Magsasaka,
KMP Chairperson

Ronnel ARAMBULO

Mangingisda,
PAMALAKAYA Vice Chair

Nagpahayag ti suporta dagiti progresibo ken demokratiko nga organisasyon iti anunsyo ti Makabayan. Impaka-ammo da ti kinasagana da nga ikampanya iti las-od ti kabaelan da dagitoy a kandidato. Daytoy nga anunsyo ket maysa a napateg a gundaway iti daldalliasaten a dana ti koalision, bayat nga agtultuloy na a patpatignayen ti umili agturong iti politika ti panagbalbaliw, nakuna ti Makabayan.

Dagiti protesta iti panaglukat dagiti unibersidad. Ginasot nga agtutubo kadagiti unibersidad ti nagirussuat kadagiti protesta idi Agosto kas panangsabat iti panaglukat ti klase. Impannawagan da ti nayon-pondo para iti edukasyon, panangpasardeng iti komersyalisasyon iti edukasyon, panangsuppiat iti pananggato ti matrikula ken dadduma pay a mabayadan, panangitandudo iti akademiko a wawaya ken dadduma pay. Impalgak da met ti dadduma nga isyu ti pagilian. Adnaan panagtignay iti amin a kampus ti University of the Philippines. Nai-report dagiti protesta iti University of Sto. Tomas, Ateneo de Manila University, Far Eastern University, Saint Louis University, Pamantasan ng Lungsod ng Maynila, Technological University of the Philippines-Manila ken Bulacan State University.

Dagiti katutubo idiaiy South Cotabato, nagummong kontra-minas. Nasurok 500 katutubo a B'laan ken Tiboli ti nagummong idiaiy Sityo Tablo, Barangay Maan, T'boli, South Cotabato idi Agosto 22 tapno ipadanon iti NCIP ti panangsuppiat da iti panagminas ti 88 Kiamba Mining and Development Corporation ken amin a dadduma pay nga aplikasyon para iti panagminas iti lugar da. Ti panagummong ket sungbat iti impaayab a konsultasyon ti NCIP, ngem saan a nagpakita ti ahensya.

Anomalya iti CIF, mabalin a basaran ti impeachment ni VP Duterte

MABALIN NGA AGBALIN a basaran ti impeachment complaint wenno reklamo tapno patakyaen iti pwesto kas bise presidente ni Sara Duterte dagiti anomalya iti panaggastar na iti *confidential and intelligence funds* (CIF) idi 2022, sigun ken ni Rep. France Castro. Imbutaktak ni Castro nga ipaspasubli ti Commission on Audit ti P73 milyon iti ₱125 milyon a CIF ni Duterte gapo iti "madi a panagusar" (*misuse*) ti opisina na iti makuna a pondo. Kanaig daytoy, pinatulodan ti COA ti opisina ni Duterte ti paka-ammo a saan a pinatgan ti gastos na.

Awan sardeng dagiti war games ti US iti Pilipinas

Manipod Enero agingga Agosto ita a tawen, agarop kada dua nga aldaw ket adda irussuat a *war games* dagiti pwersa a militar ti US iti kadagaan, tangatang ken kadanuman ti Pilipinas. Kadua da dagiti kaalyado a pwersa a militar ken dagiti paspasurot na nga Armed Forces of the Philippines (AFP). Naipatungpal dagitoy a *war games* iti uneg ti di kumurang iti 105 iti 244 nga aldaw, nga iti kabayagan ken awanan-puted ket manipod Abril 7 agingga Hunyo 21 (76 aldaw). Iti kabuklan, limmaok kadagitoy ti di kumurang iti 21,000 tropa nga Amerikano, dagiti soldado nga Australian, Canadian, Japanese, French ken dadduma pay a ganggannaet a tropa.

Saan a manmano ti gundaway nga aggididdan ti dua agingga tallo a *war games* iti pagilian. Babaen kadagitoy, permanenten nga agtaltalinaed dagiti tropa nga Amerikano iti pagilian.

Sakbay ken kalpasan dagiti *war games*, agsisinnumbangir a pulong, panagisagana ken inspeksyon ti irussuat dagiti ganggannaet nga opisyal militar kadagiti lugar ti aktibidad. Iti walo a bulan, agarop 20 nangangato a klase ti pulong ti insayangkat dagiti opisyal militar ti US iti AFP, Department of National Defense ken Malacanang.

Nasagadsad kadagitoy a *war games* ti siyam a permanente a base militar (naawagan nga "EDCA site") a naparang iti publiko ken di kumurang iti pito a limes a pasilidad na iti pagilian. Makapagtalinaed met ti tropa nga Amerikano iti linged dagiti "humanita-

rian assistance" ken "disaster response" ken iti panawen nga agtartariman kadagiti bapor a nabal na idia y Subic Freeport.

Dagitoy a *war games*

Iti uneg ti walo bulan, inrussuat ti US ti tallo a serye ti Multilateral Maritime Cooperative Activity (MMCA) nga itatta a tawen laeng a rinugian. Naisayangkat daytoy idi Abril 7, Hunyo 16-17 ken Agosto 7-8 idia y West Philippine Sea (WPS) a nakairamanan ti US, Japan, Australia, Canada ken Pilipinas.

Sakbay na, insayangkat ti US ti bilateral a Maritime Cooperative Activity (MCA) idia y WPS iti nagbaetan ti AFP ken US Indo-Pacific Command. Umuna a nairussuat daytoy idi 2023 ken insayangkat dagiti kasaruno a serye idi Enero 3-4 ken Pebrero 9.

Nairussuat met ti "panagpatrol-ya" ti US ken Pilipinas iti tangatang ti WPS idi Pebrero 19.

Kakuyog ti Japan, nairussuat iti WPS ti Bilateral Maritime Cooperative Activity idi Agosto 2. Agarop maysa bulan daytoy kalpasan a pirmaan ti Pilipinas ken Japan ti Reciprocal Access Agreement idi Hulyo 8. Saan pay a naratipikaan ti Senado daytoy a tratado.

Kadakkelan kadagiti *war games* ti Balikatan 39-24 no sadino a limmaok ti 16,000 tropa nga Amerikano, 200 soldado nga Australian, ken tropa a French. Limmaok kas obserber dagiti tropa ti 14 pay a pagilian.

Kabayagan kadagiti *war games* ti Salaknib 2 a nairussuat manipod Mayo 11 agingga Hunyo 10, a naisayangkat idia y Nueva Ecija ken Isabela ken linaokan ti 1,644 soldado nga Amerikano. Nagbayag met ti 40 aldaw ti Kasangga 24-1 a bilateral a *war games* ti Pilipinas ken Australia manipod Mayo 13 agingga Hunyo 21.

Dua a serye ti *war games* a pangtangatang a Cope Thunder met ti inrussuat ti US, maysa idi Abril ken maysa idi Hulyo.

Panaglinged iti "humanitarian mission"

Agsusumbangir dagiti "humanitarian mission" ti tropa ti US iti Pilipinas tapno aramiden a "normal" ti presensya dagiti soldado nga Amerikano kadagiti sibilyan a komunidad.

Kaudian kadagitoy ti "humanitarian mission" iti sidong ti Pacific Partnership 2024-2 idi Agosto 11 idia y Legazpi City, Albay. Maika-20 darasen a nairussuat ti makuna nga aktibidad a naawagan a "kadakkelan a multinasyunal nga *humanitarian assistance and disaster relief preparedness*" iti Indo-Pacific.

Simmanglad idi Hulyo 30 idia y Legazpi City ti bapor a nabal ti US, ti City of Bismarck, a nangilugan ti 500 soldado nga Amerikano, Japanese ken

"Awan sardeng dagiti..." suroten iti panid 8

Tropa a Kano, saan nga inawat idia y Bicol

NAGPROTESTA DAGITI PROGRESIBO nga organisasyon idia y Bicol idi Agosto 14 idia y Legazpi City tapno tubngaren ti presensya a militar ti imperyalismo nga US iti syudad. Inrussuat da ti panagtignay iti maudi nga aldaw ti "humanitarian mission" ti US iti sidong ti Pacific Partnership 2024-2 a nangrugy idi Agosto 1.

Iti panangiyuna ti Bagong Alyansang Makabayan (Bayan)-Bicol, nagpiket dagiti myembro ken alyado nga organisasyon na iti sango ti Marison Hotel idia y Barangay 38-Cogon no sadino a nagnaed ti sumagmamano kadagiti Amerikano a soldado. Kasaruno na ti maysa a misa idia y Albay Redemptorist Church, asideg iti makuna nga hotel.

Sigun ken ni Bayan-Bicol Chairperson Jen Nagrampa, insayangkat da ti protesta tapno irehistro ti panagsuppiat dagiti makabayan a Bicolano kadagiti aktibidad militar ti US iti rehiyon ken uray iti intero a pagilian. "Iti panangiyuna ti US Indo-Pacific Command, daytoy a "humanitarian mission" na ket *smokescreen* (pangkalub) iti operasyon a kombat," kuna ti grupo.

3 a sibilyan, pinapatay ti AFP idiyay Negros ken Masbate

Pinapatay dagiti soldado ti Armed Forces of the Philippines (AFP) ti tallo a sibilyan idiyay Negros Occidental ken Masbate kadagiti naglabas a lawas. Ti Negros Occidental ken Masbate ti umuna ken maikadua iti kaadoan ti naisurat a biktima ti panangpapatay iti sidong ti rehimen a Marcos.

Idi Agosto 22, brutal a pinapatay ti 94th IB ti agassawa a sibilyan a da Marvin Incancion, 37, ken Jolina Martinez, 27, iti kalapaw da idiyay Sityo Pisok, Barangay Buenavista, Himamaylan City, Negros Occidental. Natay da iti punta ti paltog iti ulo. Agarop saanen a mabigbig ti rupa ni Martinez gapo ti karo ti pannakapaltog.

Idi Setyembre 1, pinapatay ti 2nd IB ti 30-anyos a manalon a ni Tata Bacutin idiyay Barangay Pili, Placer, Masbate idi manarimaan ti panagdala-pos ti Bagyo nga Enteng. Isuna ti maika-33 a biktima ti pangpolitika a pamapatay iti probinsya.

Parparuaren da a Nalabaga a mannakigubat a natay iti engkwentro dagiti biktima.

Blokeyo iti taraon. Nalabes a bisin ken perwisyo ti it-ited ti manon a lawas a blokeyo iti taraon ti 80th IB ken 70th IB iti uppat a sityo ti Barangay Umiray, General Nakar, Quezon. Laplapdan dagiti soldado dagiti sako ti bagas ken dadduma pay a taraon para kadagiti tiendaan kadagiti makuna a sityo gapo iti awan-basaran a pammabasol a dagidiay ket para iti New People's Army.

Panagaresto. Dinukot dagiti pulis ken militar ken indarom iti ar-aramid a kaso a kriminal da Cirila Estrada, sigud a balud pulitikal, ken Victor Pelayo idiyay Capiz idi Agosto 29. Saan ida a dagus nga inlung-aw ken nasarakan laeng dagiti grupo iti karbengan-tao ken kabagian iti istasyon ti pulis idiyay Roxas City kalpasan ti dua nga aldaw.

Idiyay Quezon, ilegal nga inaresto dagiti pulis ti agniniog a ni Roberto Mendoza idi Setyembre 1 idiyay Barangay Silongin, San Francisco. Ni Mendoza ket ama ti tagasalaknib ti karbengan-tao a ni Lieshel Mendoza a liplipiten ti 85th IB. Dinadael met dagiti pulis ti diding ti kalapaw na kalpasan daytoy a sukainan.

Pananglipit. Ilegal nga innala dagiti soldado ti 3rd Civil-Military Operations Battalion ti 3rd ID dagiti nagan dagiti kameng ken opisyal ti Asosasyon sang Magagmay nga Mangingisda sa Santiago idiyay Barangay Santiago, Barotac Viejo, Iloilo idi Agosto 18. Idiyay Manila, naireport iti barangay ni Enrique Lozada Jr (Teng), tagapagsarita ti Bayan-Manila, idi Agosto 19 ti sarbeylans ti pulis kenkuana.

"Awan sardeng dagiti..." manipod iti panid 7

South Korean para iti makuna nga aktibidad. Idiyay Legazpi City, nangay-ayo dagiti Amerikano kadagiti konsyerto kadagiti mall. Nakimartsa da met iti nairussuat a parada ti Ibalong Festival iti syudad. Sakbay na, limmaok da iti pabuya a panagmula kadagiti kayo iti sakaan ti Bulkan a Mayon ken konstruksyon ti pagadalan iti Legazpi Port Elementary School.

Karaman met kadagiti "humanitarian mission" ti "clearing operations" dagiti soldado nga Amerikano iti Basco Port idiyay Barangay Chanarian, Basco a nalpas idi Hunyo. Ti pudno nga intensyon na ket urnosen ti Basco Port tapno mausar dagiti tropa nga Amerikano para kadagiti *war games*. Ti Basco Port ti kakaisuna a pyer nga agturong kadagiti isla iti amianan a paset ti Batanes, karaman ti Mavulis Island, asideg idiyay Taiwan, a gandat a bangunan ti US kadagiti pasilidad militar, sangladan ken pagikabilan ti armas a pakigubat. **AB**

60 panagbomba ken panagkanyon iti sidong ti rehimen nga US-Marcos

ITI TINGNGA TI nasaknap a bisin ken kinarigat, inyanunsyo idi kalman ni Gilbert Teodoro, kalihim ti Department of Defense, ti plano ti Armed Forces of the Philippines (AFP) a gumatang kadagiti misayl ken 40 nga eroplano a pakigubat iti balor a ₱300-₱400 bilyon. Gatangen dagitoy manipod kadagiti Amerikano a kumpanya iti armas ken dagiti sub-sidyaryo da.

Iti agdama, makunkuna nga adda 224 pangtangatang a lugan a panggerra ti AFP. Maus-usar dagitoy kadagiti awanan bibiang a panagbomba iti kabakiran ken dagiti sibilyan a komunidad iti agam-amangaw a panggep ti AFP a "pormeken" ti rebolusyonaryo a tignayan.

Di kumurang iti 60 ti naisurat ti Ang Bayan a kaso ti panagbomba, panagkanyon ken istraping manipod Hulyo 2022 agingga Hunyo 2024. Ti 32 kadaytoy ket aerial bombing wenno panangitinnag ti di kumurang iti uppat a dadakkel a bomba usar dagiti FA-50, Super Tucano ken dagiti pang-atake nga helicopter.

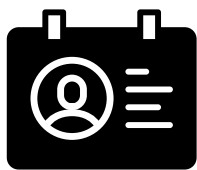
Kaadoan ti naisurat a panagbomba ken panag-istraping idiyay Bukidnon, kasaruno idiyay Northern Samar, Abra, Kalinga, Cagayan ken Aurora. Adda met dagiti panagbomba idiyay Oriental Mindoro, Western Samar, Misamis Oriental, Apayao, Surigao del Sur, Agusan del Norte, Iloilo, Negros Occidental, Quezon ken Camarines Sur, Nueva Vizcaya, Agusan del Sur, Zamboanga del Norte, Negros Oriental, Masbate ken Samar.

Iti amin a kanito, kagiddan dagitoy a panagbomba ti panagkanyon ken nasaklaw ken nabayag nga operasyon a kombat ti militar a paggapgapoan ti nasaknap a panagabuso ken dagiti panaglabsing iti karbengan dagiti sibilyan.

5 iti 10

mangmanged a Pilipino, kaadoan agtutubo, ti sumsumrek iti trabaho uray adda an-annayen a sakit.

Pammataodan: KonsultaMD

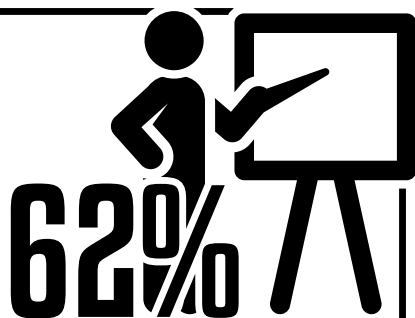

51.6 MILYON

laeng a **National ID** ti naimprenta ti pribado a kontraktor nga All Card Inc manipod iti 116 milyon a rumbeng a maimprenta na iti uneg ti 4 tawen.

15.4%

ti agtutubo a babbai a Pilipino, edad 15-24, ket saan nga agad-adal, agub-ubra wenno nakapauneg iti panagsanay, ken iti kasta ket bulnerable iti nasapa a panagasawa ken panaganak, kinaawan ti trabaho ken birok, kinarigat ken limitado a boses iti kagimongan. Kabayatan na, 10.2% ti agtutubo a lallaki iti adda met iti kasdiay a kasasaad.

62%

dagiti mannursuro iti hayskul ket agisursuro kadagiti asignatura a saan da nga espesyalisasyon iti kolehiyo.

₱4.73 bilyon

ti maudi a taya ti dinadael ti bagyo a Carina ken angin nga habagat iti agrikultura ken panagkalap. Ti Carina ket maikatlo pay laeng iti abereyds a 20 a bagyo a lumablabas iti Pilipinas kada tawen.

₱202.4 bilyon kada bulan

wenno ₱4.9 trilyon iti napalabas a dua tawen ti inutang ti rehimen a Marcos Jr manipod nagtugaw idi 2022.

Nasurok 54% daytoy iti ₱131 bilyon kada bulan nga inutang idi panawen ni Duterte a dimmanon iti ₱9.4 trilyon iti uneg ti innem a tawen.

Praymer

Balik-tanaw:
Dagiti base militar ti US iti Pilipinas ken ti kilusan a nagpataksik ditoy

Praymer

Manipud iti brutal a mananakop a singga iti nagkukunwaring aliyo:
Apay a masapul a tutulan ti RAA iti pagilian ti Pilipinas ken Japan?

<https://philippinerevolution.nu/>

1945

SETYEMBRE 2

simmurender ni **General Tomoyuki Yamashita**, heneral ti Japan idi WW2, kadagiti pwersa nga Amerikano. Naidarom ken naukom isuna a nakabasol iti amin a krimen na iti gubat iti Pilipinas, partikular iti "Panangrames ti Manila" no sadino a pinatay dagiti tropa a Japanese ti nasurok 100,000 ken di mabilang ti rinames, karaman dagiti ubbing.
Nabitay isuna idiy Los Baños, Laguna idi Pebrero 23 iti kasaruno a tawen.

Nakakaskas-ang a kasasaad dagiti mannalon ti mais idiyay Bukidnon

Sakbay pay a sumingising ti init, agun-unnaten ti tultu-lang ni Tatang Arman iti tallo ektarya a pagmaisana na idiyay Bukidnon. Agsarsardeng laeng isuna iti panagubra sakbay a lumned ti init. Isuna ti mangar-aramid iti amin a maubra ditoy—manipod iti panagmula, panag-spray ti pestisidyo, panagabono agingga iti panagapit. Iti laksid ti panangigaed na, bumirok laeng isuna ti ₱48,210 iti innem a bulan a siklo ti panagapit.

Ti panagbaybay-a ti reaksyonaryo a gobyerno ti kangrunaan a makagapo ti panagrigrigat ni Tatang Arman. Awan suporta ti estado iti kas kenkuana a marigrigat a mannalon tapno makakamakam iti nangina a gastos iti produksyon. Awan met subsidyo iti panangpresyo ti apit na tapno maabrot na ti nagastos a kapital. Gapo kadaytoy, mapilpilitan isuna nga umutang kadagiti institusyon ken indibidwal iti nakangatngato nga interes tapno makamula iti sumaruno a siklo ti panagapit.

Kasla mapagay-ayaman ni Tatang Arman ken kas kenkuana a mannalon no sumangbay iti linnakokan ti apit da. Ipangpangato dagiti komersyante ti presyo no kurang wenno agarop awan maapit dagiti mannalon ken ibabbaba tunggal panagapit. Istorya ni Tatang Arman, dimmanon idi Hunyo iti ₱23 kada kilo ti ginnatangan ti mais iti panawen nga awan mailako da gapo iti El Niño. Sakbay na, adda iti ₱16/kilo laeng ti ginnatangan.

Imperyalista a monopolyo ti mais

Saan koma a dakkal ti gastos ni Tatang Arman no naituloy na ti tradisyonal nga organiko a panagmula. Gapo iti imperyalista a monopolyo iti sektor ti agrikultura iti pagilian, mapilpilitan nga agusar dagiti mannalon kas kenkuana kadagiti *high-yield varieties* ti mais ken makadadael a kemikal ken abono.

Kadawyan, mapilpilitan nga agusar dagiti mannalon ti Pioneer a klase ti mais, maysa kadagiti *genetically modified organism* (GMO) a

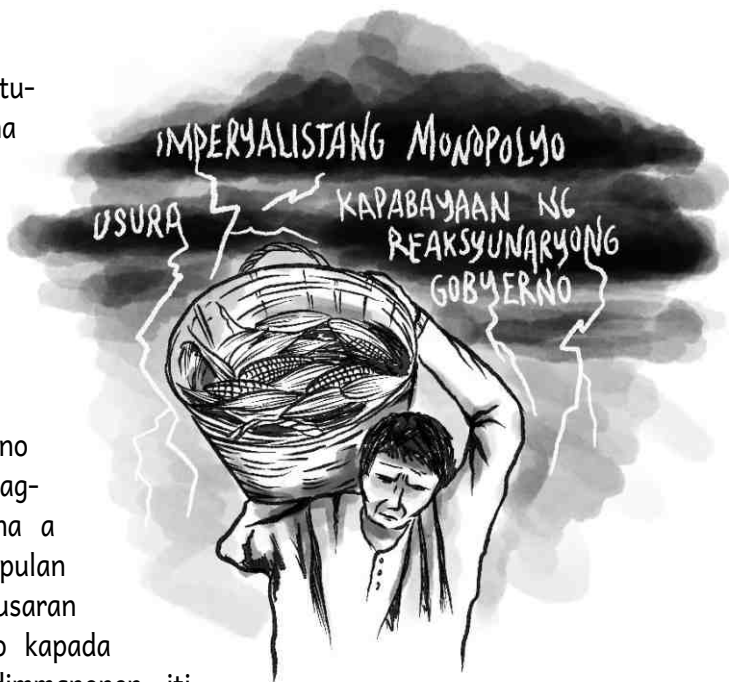
bin-i. Tapno epektibo nga agtubo ti makuna a bin-i, kasapulan daytoy nga usaran kadagiti abono kapada ti Urea, a dimmanonen iti ₱1,400 kada sako. Daytoy met nga abono ket mangipagpagteng ti nadumaduma a peste iti mais, isu a mapilpilitan a gumatang dagiti mannalon ti spray kapada ti Alecta nga agbalar ti ₱1,400 tunggal galon.

Naduktalan dagiti mannalon a ti pestisidyo nga us-usaren da ket mangipagpagteng ti panagado ti ruot a "bila-bila" (*paragis grass* wenno *goosegrass*) a di kabaalan a patayen ti agpada a spray. Mapilpilitan dagiti mannalon a gumatang ti sabali a klase ti *spray* wenno manu-mano a pag-uten ti ruot. Nayon a padagsen met kadagiti mannalon dagiti igges a kumutkutkot iti mais da, resulta ti sumagmamano a bulan a tikag.

Mananggundaway nga usura iti kanayunan

Dakkal a parigat kadagiti mannalon ti nakangatngato nga interes iti pautang nga ipatpatuon ti dadakkal nga usurerero. Iti kaso ni Tatang Arman, napilitan isuna nga immutang ti abono ken pestisidyo iti agarop 50% nga interes.

Kuna na, awan pagpilian na gapo ta agarop agpada ti singir dagiti usurerero. Idiyay ili na, 10% ti ipatpatuon nga interes dagiti usurerero kadagiti sigud nga agut-utang, ngem agarop 50% no kabarbaro. Gapo kadaytoy, kanayon a lugni ni Tatang Ar-

man. Kuna na, "Ingles gyud pirme kung ting-ani, short." ("Ingles lat-tan a kanayon no panagga-apit, short.")

Awan nagdumaan ti kasasaad ni Tatang Hildo a nabayagen a nakanamnama iti pautang para iti maysa ektarya a pagmaisana na. Immutang isuna ti kabuklan a ₱71,370 tapno makamula, iti 10% nga interes. Pagsangbay ti panagapit, makabirok isuna ti ₱67,200, kurang ti ₱4,170, saan pay a karaman ti interes.

No isubsidyio ti estado ti presyo ti ginnatangan ti mais tapno agtalin-naed daytoy iti ₱23/kilo, adda sangkabassit a gin-awa kuma dagiti mannalon. Iti pagmaisana ni Tatang Arman, kadaytoy a presyo, mabalin isuna a makabirok ti ₱37,890 wenno ₱421 kada aldaw.

Ti Bukidnon ti maikadua a kadakkalan a prodyuser ti mais iti intero a pagilian. Dumandanon iti nasurok 500,000 metriko tonelada (wenno 500 milyon a kilo) ti produksyon ti mais iti intero a probinsya. Gapo iti kinapalpak ti estado, makitkita met ditoy ti dakkal a bilang dagiti mabisin ken nailumlom iti kinarigat a mannalon.

Manipod iti Ang Kalihukan, rebolusyonaryo a pagiwarnak ti umili ti North Central Mindanao Region. AB